

УДК 330.111:330.34.014

В.В. Паславська, к. е. н., асист.

(ІППТ НУ «Львівська політехніка»),

Л.Г. Квасній, к. е. н., доц.

(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Охарактеризовано туристичні ресурси Українських Карпат, наведено загальні характеристики сильних і слабких сторін, можливостей та загроз природно-ресурсного потенціалу. Досліджено основні проблеми розвитку туристичної індустрії регіону, проаналізовано сучасний стан туризму в Українських Карпатах, його особливості та перспективи розвитку.

Ключові слова: туризм, туристичний продукт, туристичні ресурси, Карпатський регіон, пізнавальний туризм, природно-ресурсний потенціал.

Охарактеризованы туристические ресурсы Украинских Карпат, приведены общие характеристики сильных и слабых сторон, возможностей и угроз природно-ресурсного потенциала. Исследованы основные проблемы развития туристической индустрии региона, проанализированы современное состояние туризма в Украинских Карпатах, его особенности и перспективы развития.

Ключевые слова: туризм, туристический продукт, туристические ресурсы, Карпатский регион, познавательный туризм, природно-ресурсный потенциал.

The characteristic tourism resources in the Ukrainian Carpathians, are common characteristics of strengths and weaknesses, opportunities and threats to natural resources in the Ukrainian Carpathians. The basic problems of the tourism industry in the Carpathian region. The current state of tourism in the Ukrainian Carpathians, its peculiarities and prospects.

Keywords: tourism, tourism product, tourism resources, the Carpathian region, cognitive sciences, natural resource potential.

Постановка проблеми. В останні роки туристична індустрія Карпатського регіону перебуває на етапі стрімкого й динамічного розвитку з високими темпами зростання доходів. Для розвитку регіону пріоритетним напрямом, на наш погляд, є освоєння його пізнавально-туристичного потенціалу й залучення інвестицій для розбудови інфраструктури з метою створення конкурентоспроможного ринку туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний стан і перспективи розвитку туризму в Українських Карпатах глибоко висвітлено у працях О. Пендерецького, А. Головчан, М. Вачевського, О. Килин, Ф. Поклонського, В. Кравціва та ін. Проте на сьогоднішній час ця проблема надзвичайно важлива й вимагає подальшого всебічного вивчення. Крім того, потребує розроблення стратегія розвитку пізнавального туризму в Карпатському регіоні України.

Мета статті – дослідити особливості туризму в Карпатському регіоні України, проаналізувати його стан і перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу. Туризм у Карпатах – це один із видів активного відпочинку, оздоровлення, а також пізнання історичної спадщини регіону. Карпатський регіон має розвинутий оздоровчо-відпочинковий комплекс, який складає 242 заклади санаторно-курортного лікування й організованого відпочинку населення, потужну гірськолижну базу та різноманітні форми туризму, зокрема культурологічний, спеціалізований, релігійний, еко- та агротуризм.

Карпатський регіон характеризується значними відмінностями серед інших регіонів України у туристичних пропозиціях. Усі туристичні ресурси Українських Карпат можна поділити на дві великі групи: природні й історико-етнокультурні ресурси.

До природних належить навколишнє природне середовище з мережею сільських поселень, наявними природними об'єктами (гідрологічними, геоморфологічними, геоботанічними), які мають рекреаційні властивості, та ареалами малозмінених людиною природних екосистем.

Під історико-етнокультурними ресурсами розуміємо об'єкти та явища матеріальної й духовної культури життєдіяльності етносу на території його історичного розвитку (фортеці, вали), матеріальної етнокультури (традиційне бойківське, гуцульське житло, млини, колиби, продукція народних ремесел – ліжники, кераміка, різьба по дереву, вироби з лози), сакральної архітектури (монастирі, церкви, каплиці, старожитні пам'ятні хрести), духовної етнокультури (побутові та культові обряди й народні традиції).

З урахуванням унікальної специфіки Карпатського регіону України – його багатого природно-ресурсного потенціалу – нами проведено аналіз стану цього потенціалу, оскільки він поряд з історико-культурним потенціалом є одним з найважливіших факторів розвитку пізнавального туризму, який набув широкого поширення в останні роки (таблиця).

Під пізнавальним туризмом розуміємо вид туризму, який включає подорожі та поїздки з пізнавальними цілями.

Таблиця

**Загальні характеристики сильних і слабких сторін, можливостей та загроз
природно-ресурсного потенціалу в Українських Карпатах**

Сильні сторони	Слабкі сторони
Наявність значної кількості мінеральних сировинних ресурсів, у т.ч. нетрадиційних для України Найвищі в Україні запаси лісових ресурсів Високий рекреаційний потенціал регіону Одні з найвищих в Україні та різноманітні запаси мінеральних джерел Високий гідроенергетичний потенціал Наявність різних ландшафтно-кліматичних зон Багата флора і фауна, в т.ч. наявність унікальних видів, занесених у Програми захисту ЮНЕСКО	Малоземелля Практична відсутність власних енергетичних ресурсів
Можливості	Загрози
Підвищення рівня використання мінерально-сировинної бази регіону, задіяння у виробництво нових родовищ корисних копалин Можливість використання гідроресурсів в енергетичних цілях Покращення координації, управління та відтворення лісових ресурсів Формування територій ефективного землекористування Залучення інвестицій у розвідку корисних копалин Використання природно-ресурсного потенціалу у розвитку рекреаційно-туристичної сфери	Нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази, особливо у частині ліцензування використання мінерально-сировинних ресурсів Надмірне використання та вичерпання природних ресурсів Надмірне використання й порушення відтворення лісових ресурсів Руйнування природних ресурсів внаслідок настання стихійних лих Недостатній контроль за використанням природних ресурсів (несанкціоноване вирубування лісів, використання кар'єрів, мисливство, рибальство)

З таблиці видно, що, не зважаючи на загрози й слабкі сторони, переважають сильні сторони, які мають значний потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної сфери в Карпатському регіоні.

Природно-ресурсний потенціал Українських Карпат вирізняється своєю унікальністю та привабливістю стосовно впровадження турпродукту пізнавального туризму на ринок. Про

це свідчить багатство Карпатської території лісами, унікальною флорою та фауною, що дає можливості для створення природоохоронних територій, які нині виступають потенційними осередками функціонування пізнавального туризму.

Для розвитку туристичної галузі, зокрема пізнавального туризму, в межах Українських Карпат необхідним є розроблення стратегії розвитку. Проте до основних проблем відносять низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та нестачу коштів на підприємницькі ініціативи. Для розвитку Карпатського регіону пріоритетним напрямом, на наш погляд, є освоєння його пізнавально-туристичного потенціалу, який включає:

наявність необхідної природно-ресурсної бази (в регіоні налічується понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод всіх відомих типів, багато з них – унікальні) [3, с. 99-104];

могутній потенціал для розвитку різних видів туризму (значна ландшафтна різноманітність, багата історична спадщина);

вигідне економіко-географічне й геополітичне положення (Карпатський регіон знаходиться в центрі Європи);

чинник територіального поділу праці (фактично в Україні є 2 найважливіших регіони, умови яких дозволяють забезпечувати задоволення суспільних потреб в рекреаційно-туристичних послугах: Причорноморсько-Азовський та Карпатський);

порівняно середня екологічна цілісність регіону, оскільки будь-які втручання в екосистеми Українських Карпат викликають серйозні еколого-економічні наслідки (порівняно з іншими регіонами природа Карпат зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний вигляд, що важливо для розвитку туризму);

соціально-економічна специфіка гір (в гірських районах чотирьох карпатських областей проживають близько 1,3 млн осіб, а гори створюють специфічні, надзвичайно складні умови для проживання й господарювання, тому там гострою є проблема зайнятості) [7];

економічна конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Карпатського регіону України. Вцілому регіон посідає друге місце в Україні за обсягом доходів від рекреаційної сфери (22% від сумарного показника по країні) і поступається лише Криму (42%), випереджаючи Причорноморський регіон (17%) та Приазов'я (13%);

високі показники інвестиційної привабливості (комунальна й сервісна інфраструктура, економічна активність населення).

Для дослідження особливостей туристичної галузі Карпатського регіону для кожної з областей за цими показниками було виділено перспективні для розвитку туризму субрегіони й адміністративні райони. Зокрема, на Львівщині виділено чотири субрегіони: Львівський, Городецько-Мостиський, Придністерський і Бескидський, які разом включають дев'ять адміністративних районів і три міста обласного підпорядкування. Для Закарпатської області виділено три субрегіони: Низовинний Закарпатський, Верховинсько-Полонинський і Верхньотисецький, які включають шість адміністративних районів і місто Ужгород. Для Івано-Франківської області виділено п'ять перспективних субрегіонів: Долинський, Горганський, Центральньо-Передкарпатський, Покутський і Коломийсько-Снятинський, що включають сім адміністративних районів, а також міста Івано-Франківськ та Яремче. У кожному з цих субрегіонів є свої регіональні турпродукти, якими і визначається рівень туризму. У Львівській області марковими туристичними продуктами регіонального рівня визнано:

культурологічний продукт «Золота Підкова» – тур по замках Львівщини;

сентиментальні тури для польських туристів;

транзитний туризм уздовж автотрас міжнародного й загальнодержавного значення;

відпочинково-оздоровчий продукт курортних місцевостей;

сільський туризм.

Туристичну інфраструктуру цих туристичних продуктів складають наступні об'єкти: готель на 50 місць для автобусних груп в Олеську;

готель і ресторан в Підгорецькому замку;
нічліжно-гастрономічний комплекс у Золочівському замку;
придорожнє туристичне ознакування вздовж основних автобусних маршрутів;
реконструкція й забезпечення доступу до важливих історико-культурних об'єктів;
створення центрів з обслуговування туристів (інформаційно-туристичних центрів) у Жовкві, Дрогобичі, Львові;

облаштування міжнародних і загальнодержавного значення трас нічліжними й гастрономічними закладами – міні-готелі, мотелі, місця для відпочинку, бари й ресторани;
розбудова мережі міні-готелів, пансіонатів і спортивно-рекреаційних об'єктів в курортно-санаторних зонах;

створення тематичних атракцій і рекреаційної інфраструктури у сільській місцевості;
розбудова й реконструкція мережі агроосель у туристичних місцевостях Львівщини.

В Івано-Франківській області до маркових туристичних продуктів регіонального рівня віднесено:

етнографічний тур з відвідуванням центрів гуцульської культури;

гірськолижний з використанням рельєфно-кліматичних можливостей Горганського району;

спеціалізований (пішохідний і водний) для традиційних (Чорногора з Говерлою) і «нових» (Гриняви, Чивчин) гірських територій;

сільський туризм на базі багатой природної і культурної спадщини туристичних територій;

подорожі вузькоколійками.

З цими продуктами пов'язано ряд локалізаційно-інвестиційних пропозицій з розбудови туристичної інфраструктури:

створення «живого» скансену у вигляді гуцульського села (Косівщина);

створення мережі етнографічно-краєзнавчих музеїв та облаштування майстерень народних умільців (Косівщина, Верховина);

розбудова гірськолижних комплексів (Надвірнянщина, Яремчанщина);

ознакування й облаштування пішохідних і водних трас (території Карпатського НПП, НПП „Гуцульщина”, хребти Гриняви й Чивчин, річки Прут і Черемош);

реконструкція й відновлення вузькоколійок і забезпечення приколійової рекреаційно-гастрономічної інфраструктури (вузькоколійки Слобода – Вигода і в Осмолоді);

створення центрів з обслуговування туристів у Івано-Франківську, Осмолоді та на Заросляку;

розбудова й реконструкція мережі агроосель в основних природно-етнографічних районах Івано-Франківщини.

У Закарпатській області визначено 5 маркових туристичних продуктів:

відпочинково-оздоровчий продукт у курортних місцевостях Закарпаття;

гірськолижний туризм;

сентиментальні тури для угорських, словацьких і румунських туристів;

транзитний туризм уздовж доріг міжнародного й загальнодержавного значення;

сільський туризм.

Висновки. Туризм, зокрема в різних його проявах, став частиною стилю життя більш як третини людства, тому участь у туристичній діяльності можна розглядати як складову якості суспільного становища. Для розвитку Карпатського регіону пріоритетним напрямом, на наш погляд, є освоєння його пізнавально-туристичного потенціалу в розрізі перспективних туристичних продуктів та їхнього інфраструктурного забезпечення з урахуванням природних, історичних та економічних особливостей регіону. Подальших досліджень потребує можливість залучення інвестицій для розбудови інфраструктури Карпатського регіону.

Список використаних джерел

- 1. Пендерецький О.В.** Територіальна організація промислового туризму Карпатського суспільно-географічного району та основні напрями її вдосконалення: монографія / О.В. Пендерецький / За ред. д.е.н, проф. Я.Б. Олійника. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 225 с.
- 2. Головчан А.І.** Теоретико-методичні підходи до оптимізації розвитку туризму в дестинаціях/ А.І. Головчан // Вісник ДІТБ. – 2011. – №15. – С. 139-145.
- 3. Вачевський М.В.** Розвиток рекреаційної сфери в Карпатському регіоні / М.В. Вачевський // Український бальнеологічний журнал. – 2001. – №1. – С.99-104.
- 4. Килин О.В.** Дослідження впливу нестабільності економічного середовища на стан туристично-рекреаційного бізнесу в Україні / О.В. Килин, Н.А. Свелеба // Вісник ДІТБ. – 2009. – №13. – С. 170-176.
- 5. Поклонский Ф.Е.** Основные тенденции становления туризма в Украине/ Ф.Е. Поклонский // Вісник ДІТБ. – 2004. – №16. – С. 156-159.
- 6. Кравців В.С.** Рекреаційна політика Карпатського регіону / В.С. Кравців, В.К. Євдокименко, М.М. Габрель. – Чернівці: Прут, 1995. – 68 с.
- 7. Кравців В.** Концептуальні основи перспективного розвитку рекреаційної індустрії в Карпатах / В. Кравців, П. Жук / Економіка України. – 1993. – №12. – С.57-62.
- 8.** <http://www.tourism.gov.ua/catalog/images/00000043.jpg>

© **В.В. Паславська**

Л.Г. Квасній

Надійшла до редакції 10.04.2014 г.